

“ENR'nin EMR'İ”

İsmail Özkan
TÜRKİNŞA Sendikası Yönetim Kurulu Üyesi

ismailozkan@turkinsa.org.tr

İnşaat sektörü dinamik, değişime açık, çok yönlü yapısı ile ekonominin dengelemesi ve kalibrasyonunda joker görevini dünyada olduğu gibi ülkemizde de sürdürmektedir. Örneğin; yoğun iş gücü kullanım özelliğinden dolayı işsizliğin önlenmesinde baş aktördür, cari açık probleminde yurtdışında mücadele eden bir ekonomi misyoneri rolünü üstlenir. Teknoloji ve bilginin ulaştığı günümüzde meteorolojik koşulları önceden bilmemiz nasıl şaşırtıcı değil ise, dünya ekonomisinin global etkilerini öngörmekte artık uzmanlık alanı olmaktan uzaklaşmaktadır.

Dünya Gayri Safi Milli Hasıla'sı yaklaşık 2009 yılında 57 trilyon \$, 2010 yılında 62 trilyon \$ seviyesindedir. Aynı dönemde inşaat sektörü ise 2009 yılında 7,6 trilyon \$ ile % 13,4, 2010 yılında 8,4 trilyon \$ ile % 13,6 arasına ulaşmıştır. Ekonomik kestirimler yapan uzmanlar 2020 yılında inşaat sektörünün 12,7 trilyon \$ ile % 14,6 oranına ulaşacağı tahmininde bulunmaktadırlar.

İnşaat sektörünün pozitif parametrelerinin yanında, ekonomik krizlerin etkilerini hızlı ve yoğun yaşaması gerçeği de bulunmaktadır. İnşaat sektörünün ülkemiz GSYİH'deki oranı krizlere endeksli % 3 ~ % 7 arasında değişkenlik göstermektedir. (Tablo A) Örneğin 2008 yılında % 4,7 olan oran, 2009 yılında % 3,8'e gerilemiş, 2010 yılında başlayan toparlanma ile % 4,1 seviyesine ulaşmıştır. *Büyüme oranları açısından bakıldığında inşaat sektörü genel ekonomiye göre; büyümede 2 ~ 3 kat, küçülmeye 3 ~ 8 kat etkilenmektedir. (Tablo B)*

1950-1970 yılları arasında kamu yatırımları ile sermaye ve iş deneyimlerini güçlendiren inşaat sektörü 1972 yılından itibaren de yurtdışı hamlesini yapmış, 1980'li yıllarda dünyada söz sahibi olmaya başlamıştır.

Yurtiçindeki sürecin benzeri yurtdışında da yaşanmış, 1980-2000 arasındaki mücadelede 2000'li yıllara gelindiğinde meyvelerini vermeye başlamıştır. 2000'li yıllarda üstlenilen proje tutarı yaklaşık 1 milyar \$ iken 2010 yılında 20 milyar \$ seviyelerine ulaşmıştır.

Yurtdışı müteahhitlik hizmetleri artık ülkemizin en küresel sektörleri arasında yer alıyor. Ödemeler dengesi, teknoloji transferi, işgücü istihdamı, iş dünyası kültürü ve yatırım örnekleme adına ülke ekonomisine doğrudan ve dolaylı birçok katkı da yapmaktadır. Bu yapılanma ile sürekli artan performans 2011 yılında ENR-225 listesinde 31 firma ile 2. sıradaki ülkemizin yerini pekiştirmiştir. (Tablo C)

Geleceğe yönelik stratejiler üretmek için, geçmişe yönelik bilgilere bir göz atmamız gerekiyor. 1972 yılından günümüze 89 ülkede 190 milyar \$ (yaklaşık) proje hangi coğrafi dağılımda üretilmiştir. (Tablo D) Coğrafi dağılım sektör projeksiyonu adına önemli ipuçları vermektedir.

Sektör bugün 2008 yılında başlayan global krizin Avrupa'da ki dalgaları ve Arap Baharı'nın toplumsal etkileri arasında sıkışmış durumdadır. Buna rağmen 2011 yılı so-

nuçlarına bakıldığında önemli sapmalar yaşanmamıştır. 2023 vizyonuna yönelik olarak öngörülen hedeflere ulaşmak için sektörün bütün oyuncuları (Kamu, STK'lar, Malzeme Üreticileri v.b.) olağanüstü bir çaba içindedirler. *“Başarının küçümsenmesi kadar abartılması da tehlikelidir.”* Olumlu bir ivme yakalayan YDM hizmetlerinin her yönü ile günlük güneşlik bir atmosferde olduğunu da söyleyemeyiz.

Türkiye'nin en küresel sektörleri arasında olan Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri rekabet alanında etkili midir? ENR-225 listesine bütüncül tutulduğunda bu sorunun cevabını görebiliriz. (Tablo E) Max-750 milyar aralığındaki ENR-100 tablosunda 23 ülke arasında Türkiye'yi firma sayısı kriteri bazı ile 8. (4 firma), proje tutarı açısından 16. (yaklaşık 5 milyar \$) sırada görüyoruz. *Ülkemiz ENR-100 listesinde proje tutarının sadece % 1,50 oranına ulaşmıştır.*

750 milyon \$ ile 200 milyon \$ proje büyüklüğü arasındaki ENR (100-225) listesinde 30 firma bulunmaktadır. (Tablo

F) Bu kategoride ülkemiz 27 firma ve 9,4 milyar \$ toplam % 20,60 oran ile Çin'den sonra 2. sırada yer almaktadır.

ENR-225 listesinin tümüne baktığımızda 35 ülke arasında öne çıkartıldığı gibi Çin'den sonra 31 firma ile 2. Yaklaşık 15 milyar \$ proje tutarında 9. Sırada olduğumuzu görüyoruz. (Tablo G) Bir başka saptama müteahhitlik şirketlerinin ortalama ölçeklerine göre yapılan sıralamada 35 ülke arasında 29. sırada yer alıyor. *Toplam proje tutarındaki % 3,77'lik oran olmasa, konumumuzu irdelemek kimsenin aklına bile gelmezdi.* Dört firma ile Almanya (%9,13), 5 firma ile Fransa (% 10,43), 2 firma ile Avusturya (%3,2) gibi örnekler ve yukarıdaki veriler şirketlerimizin büyük hacimli işler yapmadıklarını, rakiplerine göre küçük ölçekli olduklarını daha az katma değer yaratabildiklerini, rekabetçi olmadıklarını ortaya koyuyor. Konumun gerekçelerini bulmak, çözümleri için bir yol haritasını da beraberinde getiriyor. Çok zor şartlarda koşulan bu maratonun halk koşusuna dönüşürülmesi adına reçeteler üretmeliyiz.

“Yurtdışı Müteahhitlik ve Teknik Müşavirlik Hizmetleri Konseyi” kurulmasına ait 2007/20 sayılı Başbakanlık Genelgesi 20 Temmuz 2007 tarihinde yayımlanmıştır. Yönergede yer alan sektörün geleceğine yönelik yapılanma çalışmalarının etkin yürütüldüğünü söylemenin imkanı yoktur.

Yurtdışındaki konumun oluşmasına yurtiçindeki dinamiklerin birçok etkisi bulunmaktadır. *Bunların başında “Müteahhitlik Sertifikasyon Sisteminin” oluşturulamaması gelmektedir.* Başbakanlık Genelgesi'nin sektörün STK'larını aktif olarak görev ve sorumluluk altına sokacak şekilde revize edilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinde ulaşılan bugünkü başarı basamağını aşmak için dünyanın uyguladığı Teknik Müşavirlik Sisteminin her yönüyle geliştirilmesi ve desteklenmesi gerekli ön koşuldur. Bu amaçla mühendislerin sertifikasyonu da dahil olmak üzere akademik eğitim sisteminde ABET, AB ülke kriterleri uygulanmalıdır.

Yurt içindeki müşavirlik sisteminin kurallara bağlanarak kurumsallaştırılması, meta üretmeden bilgi pazarlayan bu organizasyonların “Gelir ve Kurumlar Vergisi” gibi vergilerden muaf tutulması uygula-

masından olumlu sonuç alınacağı açık bir gerçektir.

Hedef ülkelerde Kamu-Özel sektör işbirliği ile müşavirlik şirketleri kurulmalıdır. *Türkiye Cumhuriyeti yurtdışı kuruluşlarında “özellikle YDMH'ne yönelik” teknik (mühendis) kadro atanmalıdır.* Ataşelikler görevli oldukları ülkelerdeki inşaat sektörü ve mevzuatını dinamik bir bilgi akışı ile ülkemize göndermelidirler.

Müşavirlik şirketlerine, yurtdışı fiziki inşaat kontratı ile sonuçlanmış projeleri için karşılıksız kredi desteği sağlanmalıdır. *Yurtdışı müteahhitlik projelerinin özellikle politik ve ticari kar kayıplarına karşın sigortalanması için bir model oluşturulmalıdır.*

Türk müteahhitlerinin yurt dışında kendi aralarındaki anlamsız rekabeti bir kültür oluşturularak önlenmelidir. Sosyal güvenlik, yurtdışında yapılan işlerin belgelendirilmesi, teminat konusu gibi daha birçok sorunun bulunduğu bilinmektedir. Sektörün SWOT analizini revize ederek;

mühendislik, müteahhitlik sertifikasyonu, müşavirliğin kurumsallaştırılması, yurtdışı birimlerinin sektöre yönelik kadrolaştırılması gibi argümanlarla yeni yol haritası oluşturulmalıdır.

Cari açığın kritik seviyelere ulaştığı ve sürdürülebilir olmaktan çıkmak üzere olduğu bu dönemde YDMH'leri ekonomimizin önemli yapı taşlarından biri olmaya devam etmelidir. İstatistiki kayıtlarda yer alanların dışında yurtdışında birçok müteahhitlik firmasının faaliyette oldukları da göz ardı edilmemelidir.

Bütün riskleri göze alarak bilmedikleri coğrafyalarda mücadele eden müteahhitlerimiz hala kendilerini “Gurbette İç Güveyi” olarak hissetmektedirler. Uluslararası politik baskılara rağmen bugün önemli bir konuma ulaşmış Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri ateşinin hepimizi ısıtması için bizde üzerimize düşen görevi yerine getirmeliyiz.

(Tablo-A)

İnşaat Sektörünün GSYİH İçindeki Oranı			
Yıllar	İnşaat	Toplam GSYİH	Oran
2006	35.849.263	758.390.785	4,7
2007	41.013.627	843.178.421	4,9
2008	44.657.644	950.534.251	4,7
2009	36.602.040	953.973.862	3,8
2010	45.239.597	1.105.101.110	4,1

(Tablo-B)

Sabit Fiyatlarla GSYİH ve İnşaat Sektörü Büyüme Oranı Karşılaştırılması		
Yıllar	GSYİH Gelişme Hızı %	İnşaat Sektörü Gelişme Hızı %
2006	6,9	18,5
2007	4,7	5,7
2008	0,7	-8,1
2009	-4,8	-16,3
2010	8,9	17,1

(Tablo-C)

ENR 225							
Yıllar	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Firma Sayısı	14	20	22	23	31	33	31
Dünya Sıralaması	4	3	3	3	2	2	2

(Tablo-D)

Projelerin Coğrafi Dağılımı		
Ülke	Proje Bedeli (Yaklaşık) Toplam Milyon \$	Oran
Orta Doğu Ülkeleri	47.700	25%
BM Ülkeleri	81.000	42%
Afrika Ülkeleri	40.000	21%
Asya Ülkeleri	6.400	3,35%
Avrupa Ülkeleri	15.000	7,85%
Amerika Ülkeleri	900	0,8%

(Tablo-E)

ENR-100							
Ülke	Firma Sayısı	Proje Tutarı	Oran	Ülke	Firma Sayısı	Proje Tutarı	Oran
Çin	20	46.844,70	13,86%	Çin	20	46.844,70	13,86%
İtalya	12	28.685,30	8,47%	ABD	8	41.181,90	12,18%
İspanya	10	34.700,80	10,26%	Fransa	4	39.782,60	11,77%
Japonya	9	14.012,70	4,13%	İspanya	10	34.700,80	10,26%
ABD	8	41.181,90	12,18%	Almanya	3	34.593,90	10,23%
G.Kore	7	16.407,50	4,85%	İtalya	12	28.685,30	8,47%
Fransa	4	39.782,60	11,77%	G.Kore	7	16.407,50	4,85%
Türkiye	4	5.061,60	1,50%	Japonya	9	14.012,70	4,13%
Almanya	3	34.593,90	10,23%	Avusturya	2	12.267,70	3,63%
İngiltere	3	11.308,20	3,45%	İsveç	1	11.632,30	3,44%
Hollanda	3	7.954,60	2,35%	İngiltere	3	11.308,20	3,45%
Avusturya	2	12.267,70	3,63%	Avustralya	2	9.238,40	2,73%
Avustralya	2	9.238,40	2,73%	Hollanda	3	7.954,60	2,35%
Brezilya	2	6.967,40	2,06%	Brezilya	2	6.967,40	2,06%
Kanada	2	2.941,70	0,86%	Yunanistan	1	5.264,70	1,56%
Hindistan	2	2.260,90	0,67%	Türkiye	4	5.061,60	1,50%
İsveç	1	11.632,30	3,44%	Kanada	2	2.941,70	0,86%
Yunanistan	1	5.264,70	1,56%	Hindistan	2	2.260,90	0,67%
Belçika	1	1.728,00	0,51%	Belçika	1	1.728,00	0,51%
Lüksemburg	1	1.675,80	0,50%	Lüksemburg	1	1.675,80	0,50%
Lübnan	1	1.359,10	0,40%	Lübnan	1	1.359,10	0,40%
Portekiz	1	1.234,30	0,35%	Portekiz	1	1.234,30	0,35%
Mısır	1	911,40	0,26%	Mısır	1	911,40	0,26%

(Tablo-F)

ENR 100-225							
Ülke	Firma Sayısı	Proje Tutarı	Oran	Ülke	Firma Sayısı	Proje Tutarı	Oran
Çin	30	9764,1	21,35%	Çin	30	9764,1	21,35%
Türkiye	27	9421,7	20,60%	Türkiye	27	9421,7	20,60%
ABD	14	3631	7,95%	İtalya	11	3727,2	8,15%
İtalya	11	3727,2	8,15%	ABD	14	3631	7,95%
G.Kore	4	1909,8	4,17%	G.Kore	4	1909,8	4,17%
Japonya	4	1556,2	3,40%	Japonya	4	1556,2	3,40%
İspanya	3	951,2	2,08%	Avustralya	2	1193,1	2,60%
Hindistan	3	693,8	1,51%	Birleşik Arap Emr.	2	1162,9	2,54%
Avustralya	2	1193,1	2,60%	Mısır	2	1029,6	2,25%
Mısır	2	1029,6	2,25%	İspanya	3	951,2	2,08%
Yunanistan	2	929,1	2,03%	Yunanistan	2	929,1	2,03%
Kuveyt	2	797,6	1,74%	Kuveyt	2	797,6	1,74%
Danimarka	2	742	1,62%	Danimarka	2	742	1,62%
S.Arabistan	2	650,7	1,42%	Norveç	1	724	1,58%
Norveç	1	724	1,58%	Portekiz	1	675,2	1,48%
Portekiz	1	675,2	1,48%	İsrail	1	669,3	1,46%
İsrail	1	669,3	1,46%	İrlanda	1	665,9	1,45%
İrlanda	1	665,9	1,45%	Almanya	1	661,8	1,44%
Almanya	1	661,8	1,44%	Lübnan	1	656,1	1,43%
Lübnan	1	656,1	1,43%	S.Arabistan	2	650,7	1,42%
Tayvan	1	472,7	1,03%	Tayvan	1	472,7	1,03%
Rusya	1	415,7	0,90%	Rusya	1	415,7	0,90%
Brezilya	1	401,6	0,87%	Brezilya	1	401,6	0,87%
Tayland	1	261,2	0,57%	Tayland	1	261,2	0,57%
İngiltere	1	255,3	0,56%	İngiltere	1	255,3	0,56%
Kanada	1	250	0,55%	Kanada	1	250	0,55%
Fransa	1	238,2	0,52%	Fransa	1	238,2	0,52%
Malezya	1	199,1	0,43%	Malezya	1	199,1	0,43%

(Tablo-G)

2011 ENR-225							
Ülke	Firma Sayısı	Proje Tutarı	Oran	Ülke	Firma Sayısı	Proje Tutarı	Oran
Çin	50	56.608,80	14,75%	Çin	50	56.608,80	14,75%
Türkiye	31	14.483,30	3,77%	ABD	22	44.812,90	11,68%
İtalya	23	32.412,50	8,45%	Fransa	5	40.020,80	10,43%
ABD	22	44.812,90	11,68%	İspanya	13	35.652,00	9,29%
İspanya	13	35.652,00	9,29%	Almanya	4	35.255,70	9,19%
Japonya	13	15.568,90	4,06%	İtalya	23	32.412,50	8,45%
G.Kore	11	18.317,30	4,77%	G.Kore	11	18.317,30	4,77%
Fransa	5	40.020,80	10,43%	Japonya	13	15.568,90	4,06%
Hindistan	5	2.954,70	0,77%	Türkiye	31	14.483,30	3,77%
Almanya	4	35.255,70	9,19%	Avusturya	2	12.267,70	3,20%
İngiltere	4	11.563,50	3,01%	İsveç	1	11.632,30	3,03%
Avustralya	4	10.431,50	2,72%	İngiltere	4	11.563,50	3,01%
Hollanda	3	7.954,60	2,07%	Avustralya	4	10.431,50	2,72%
Brezilya	3	7.369,00	1,92%	Hollanda	3	7.954,60	2,07%
Yunanistan	3	6.193,80	1,61%	Brezilya	3	7.369,00	1,92%
Kanada	3	3.191,70	0,83%	Yunanistan	3	6.193,80	1,61%
Mısır	3	1.941,00	0,51%	Kanada	3	3.191,70	0,83%
Avusturya	2	12.267,70	3,20%	Hindistan	5	2.954,70	0,77%
Lübnan	2	2.015,20	0,53%	Lübnan	2	2.015,20	0,53%
Portekiz	2	1.909,50	0,50%	Mısır	3	1.941,00	0,51%
Bir.Arap Emr.	2	1.162,90	0,30%	Portekiz	2	1.909,50	0,50%
Kuveyt	2	797,60	0,21%	Belçika	1	1.728,00	0,45%
Danimarka	2	742,00	0,19%	Lüksemburg	1	1.675,80	0,44%
S.Arabistan	2	650,70	0,17%	Bir.Arap Emr.	2	1.162,90	0,30%
Belçika	1	1.728,00	0,45%	Kuveyt	2	797,60	0,21%
Lüksemburg	1	1.675,80	0,44%	Danimarka	2	742,00	0,19%
Norveç	1	724,00	0,19%	İsrail	1	669,30	0,17%
İsrail	1	669,30	0,17%	İrlanda	1	665,90	0,17%
İrlanda	1	665,90	0,17%	S.Arabistan	2	650,70	0,17%
Tayvan	1	472,70	0,12%	Tayvan	1	472,70	0,12%
Rusya	1	415,70	0,11%	Rusya	1	415,70	0,11%
Tayland	1	261,20	0,07%	Tayland	1	261,20	0,07%
Malezya	1	199,10	0,05%	Malezya	1	199,10	0,05%